

РЕЗИМЕ: У раду се сагледавају ефекти процеса приватизације и прилива страних директних инвестиција на нашу привреду и њене ресурсе. Процес приватизације у Србији се после 2000. године одвијао уз финансијску подршку иностраних кредитора. Прилив страних директних инвестиција снажно утиче на развој привреде, али и експлоатацију привредних ресурса земље.

Кључне речи: приватизација, стране директне инвестиције, привредни развој, борски рудници

ABSTRACT: In this paper work will be analyzing effects of privatization and foreign direct investments inflow on our economy and economic resources. Privatization process in Serbia since 2000 is under the financial help of international financial creditors. Foreign direct investment flows have a strong influence to development of national economy but also to economic country's resources exploitation.

KEY WORDS: privatization, foreign direct investment, development of economy

УВОД

У овом раду сагледаће се ефекти које би могла изазвати приватизација борских рудника, која ће ускоро поново бити јако актуелна, јер се по трећи пут покреће поступак овог привредног гиганта, али према сасвим новом моделу приватизације – обезбеђењем стратешког партнера. Брзом приватизацијом и брзоплетим доношењем прописа којима се, наводно, наш економски систем усаглашава са регулативом коју намеће окружење, не сагледавају се ефекти примене тих закона на нашу привреду и привредне ресурсе, а нарочито необновљиве привредне ресурсе.

Основно обележје процеса приватизације у Србији је приватизација у виду продаје домаћих предузећа иностраним купцима и испољава се у облику прилива страних директних инвестиција. Интереси иностраног капитала нису развој националне привреде у коју се улаже, него развој привредних грана и успостављање привредне структуре која одговара потребама привреде земље из које потиче капитал, или су у првом плану интереси приватних инвеститора. Структура страних директних инвестиција у Србији је неповољна, јер углавном прилив потиче од продаје домаћих предузећа страним купцима.

1. ПРИХОДИ ОД ПРИВАТИЗАЦИЈЕ И ПРИЛИВ СТРАНИХ ДИРЕКТНИХ ИНВЕСТИЦИЈА

Према подацима Агенције за приватизацију, у Србији је у 2006. години продато 3.270 предузећа са 57.895 запослених. Продајна цена продатих предузећа је 332,3 милиона евра (инвестиције 248,6 милиона евра). На аукцијама је продато 208 предузећа, на тржишту капитала 77, а на тендеру 25. У периоду од 2002. до краја 2006. године продато је укупно 1.862 предузећа са 292.291 запослених и остварена је продајна цена у вредности 2.101,9 милиона евра. А од 2002. до 2008. године остварени приходи од приватизације достижу око 2,5 милијарди евра.

„Приходи од приватизације су испод реалне вредности продатих предузећа. Обавезна и брза приватизација у нашој земљи, умногоме је слична моделима шок приватизације који су спроведени у бившим југословенским републикама (Хрватска, Република Српска) где избијају многе приватизационе афере, какве можемо очекивати и код нас.

При распродаји државне/друштвене имовине треба имати у виду и колико је средстава инвестирано у производне капацитете који се продају. Да ли би пре продаје требало утврдити тржишну вредност предузећа? Брза приватизација има за последицу распродају предузећа, а да претходно није утврђено реално књиговодствено стање имовине која се продаје. Забрињавајућа је чињеница да се привредни гиганти продају иностраним купцима по цени која је вишеструко нижа од дугова које та предузећа остављају држави по иностраним кредитима.“ (Мрдаковић Цветковић, Р. стр. 306-308)

У процесу приватизације треба имати у виду и колико је средстава инвестирано у

производне капацитете који се продају и колика је тржишна вредност предузећа.

2. УПРАВЉАЊЕ ПРИВРЕДНИМ ЕНЕРГЕТСКИМ РЕСУРСИМА СРБИЈЕ И СТРАНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ

Улагање иностраног капитала у Србију често има за циљ експлоатацију привредних ресурса, поготову оних необновљивих, којима свет оскудева. И док се, на једној страни, у Србији на сва звона прича о одрживом развоју, који би требало да обезбеди дугорочни развој, уз очување природних богатстава којима земља располаже, како бисмо имали шта да оставимо будућим генерацијама, с друге стране се иде у другу крајњост да се распродају привредни капацитети чија производња је директно повезана са експлоатацијом земљишта богатог рудом.

И док је привредно системски оквир ангажовања иностраних средстава југословенске привреде штитио привредне ресурсе, национални суверенитет и независност привреде, у Србији се од 2000. године иде у другу крајњост: превелику либерализацију спољнотрговинских прописа и система финансијских односа према иностранству. Либерализацијом спољнотрговинског режима дозвољен је неограничен увоз свих врста роба, а типичан пример домаћинског понашања је експлоатација привредних, пре свега природних, и то енергетских ресурса. Један од екстремних примера је Закон о концесијама, којим се дозвољава неограничена експлоатација необновљивих привредних ресурса.

„Концепт одрживости потиче из природних наука и изворно се везује за управљање природним ресурсима на начин који обезбеђује очување њихове репродуктивне способности. Додавањем речи развој у дефиницији одрживости укључује се временска димензија, односно интергенерацијски трансфер. Одрживи развој се тако дефинише као „употреба ресурса на начин који омогућује задовољавање потреба садашњих генерација без угрожавања способности будућих (генерација) да задовоље сопствене потребе“ (WCED, 1987) укратко, способност одржавања неоппадајућег дохотка по становнику кроз време“. (Поповић, В. 2003, с. 21)

Чест је случај у садашњој пракси Србије да се ресурси употребљавају ради задовољавања потреба садашњих генерација, али страних, а да се не води рачуна о томе да ли ће таквом експлоатацијом бити угрожено задовољавање потреба будућих генерација. Још гору ситуацију представља продаја комбината који се налазе на делу

земље са необновљивим и драгоценим рудним богатством и то у бесцење, као што је то случај са продајом борских рудника. Ово је, назови, продаја која се уз то третира чак и као прилив страних инвестиција у земљу. Реалност је нешто друго. Прво је био закључен купопродајни уговор, на основу кога је РТБ Бор, који располаже делом земље на коме има руде бакра, сребра и злата, продат за читавих 400 милиона долара румунском купцу, који чак нема ни готовине да исплати уговорену цену, већ се задужује код иностране банке (600 милиона долара) како би тим кредитом покренуо производњу. Овакво незнабоштво понашање и поклањање производних капацитета и чак земљишта богатог рудом, не би смеле дозволити ни богате земље, а камоли мала сиромашна земља као што је Србија. У међународном банкарству, хипотекарни кредит може се добити уколико банка процени да је вредност имовине која се даје у хипотеку троструко већа од траженог кредита. Према тој логици би вредност капацитета РТБ Бор могао бити процењен на износ који је три пута већи од траженог кредита у износу од 600 милиона долара, док је уговорена продајна цена била 400 милиона долара.

Срећом, овај приватизациони уговор је раскинут, јер „Купром“ није обезбедио финансијска средства за ову трансакцију. Ефекат прве неуспеле лицитације је то да је од румунског „Купрома“ наплаћено 3 милиона долара на име лицитационе гаранције за учешће на тендеру за приватизацију.

Пошто је и други тендер за приватизацију РТБ „Бор“ пропао и од аустријског „Атека“ наплаћено је 10 милиона долара, после раскида купопродајног уговора и уговора о преносу експлоатационих права, због тога што није на време исплатио понуђену цену за РТБ. Ова средства су била уплаћена приликом учешћа на лицитацији као гаранција. Други тендер био је расписан под другачијим, нешто повољнијим условима, којим су били уважени неки захтеви синдиката радника рудника. Почетна цена другог тендера била је 340 милиона долара (док је почетна цена првог тендера била 260 милиона долара) и обавезне минималне инвестиције 180 милиона долара. Аустријска фирма је ипак купила на лицитацији Фабрику опреме и делова (ФОД), која је донедавно пословала у саставу РТБ Бор. За ФОД аустријанци планирају пословне аранжмане са „Ју ес стилем“ и фирмом „Аустрија енерџи“, као и инвестирање у производњу компоненти за хидроелектране. Интерес за куповину РТБ Бор и даље постоји због тога што су аустријској фирми неопходни ресурси које могу да производе ови рудници. Другопласирани на тендеру руски СМР, део московског „Базног елемента“ тражио је измене купопродајног уговора, али влада Србије није прихватила смањење инвестиција у екологију испод 180 милиона долара и није одустала од захтева да се изгради нова топионица у складу са највишим стандардима у области заштите животне средине.

Нови покушај продаје борских рудника, биће по свој прилици, спроведен на сличан начин као што је недавно закључен уговор између крагујевачке „Заставе“ и италијанског

„Фијата“. Поступак приватизације подразумева расписивање позива за избор стратешког партнера, који ће моћи да инвестира у изградњу нове топионице и куповину опреме, који има одговарајуће приходе у промету и производњи бакра. Стратешки партнер требало би да преузме обавезу да врати комерцијалне дугове које има РТБ Бор. Обавеза враћања дугова међутим не односи се на државне дугове, односно на дуг према државним повериоцима. Још увек је неизвесно да ли ће продаја овог борског комбината успети у трећем покушају. По свему судећи није извесно да ли ће бити озбиљних купаца и колики се приход страних директних инвестиција може остварити овом продајом. То се назива приходом, а уствари је продаја привредног гиганта будзашто.

У буџету Републике Србије за 2008. годину планирана су средства за пројектне зајмове, међу којима је и пројектни зајам који би требало да обезбеди Светска банка, под повољним ИДА условима у износу од 42,34 милиона долара. Од тога би за екологију требало да буде утрошено 32,34 милиона долара, а за подстицај запошљавања 10 милиона долара. Република Србија издаје гаранцију за овај кредит Међународног удружења за развој (ИДА). Међународно удружење за развој је међународна финансијска организација, која одобрава кредите најнеразвијеним земљама под повољним условима: без камате, само уз наплату одређене провизије (трошкови). Конкретно кредит за Бор одобрен је на 25 година (рок отплате), без камате и са грејс периодом (период почека у коме се не отплаћује кредит) од 10 година.

ЗАКЉУЧАК

Прилив страних директних инвестиција у Србију (у виду продаје домаћих предузећа иностраном купцу) има одређене позитивне ефекте на привреду Србије, јер се обезбеђују одређени приходи, али се позитивни ефекти на одражавају и на јавну потрошњу као и раст буџетске потрошње. Када се продају капацитети за експлоатацију рудног богатства (у раду смо навели пример борских рудника) морају се максимално елиминисати негативни ефекти који се огледају у интересу иноинвеститора за немилосрдну експлоатацију необновљивих привредних ресурса у Србији.

ЛИТЕРАТУРА:

www.nbs.yu , Народна Банка Србије

Пише: Ружица Мрдаковић-Цветковић
четвртак, 04 децембар 2008 20:56

Деветаковић, С. Јовановић Гавриловић, Б. Рикаловић, Г. (2005) Национална економија, Економски факултет, Београд

Гавриловић Јовановић, П. (2006) Међународно пословно финансирање, Економски факултет, Београд

Билтен јавних финансија за јануар 2007. године, Министарство финансија Републике Србије, Београд, (2007)

Квартални монитор, (2007), октобар/децембар 2006, Економски факултет Београд

Закон о приватизацији, Службени гласник Републике Србије, бр. 38/2001, 45/2005.

Стратегија подстицања и развоја страних директних улагања, Службени Гласник РС, бр. 22/2006,

Поповић, В. (2003), Европска аграрна подршка и одрживи рурални развој, Београд, Институт за економику пољопривреде.

Мрдаковић Цветковић, Р. (2006), Транзиција у Србији 2001-2005. и искуства других земаља, Економски анали, тематски зборник: Економска транзиција у Србији 2001-2005. Резултати, стратегије, перспективе, април 2006.

www.sr.gov.yu

www.merr.sr.gov.yu

Утицај приватизације и страних инвестиција на привреду Србије: случај РТБ Бор

Пише: Ружица Мрдаковић-Цветковић
четвртак, 04 децембар 2008 20:56

Буџет Републике Србије за 2008. годину, Службени гласник Републике Србије бр.
123/2007